

بررسی ساختار عاملی و کفایت روان‌سنجی

پرسشنامه سبک پردازش هویت

جابر آذربیکان^۱، سیامک سامانی*^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۹/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۱۰/۲۴

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه سبک پردازش هویت بود. بدین منظور تعداد ۵۳۹ نفر از دانش‌آموزان دبیرستانی شهر شیراز به شیوه‌ی نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. از این تعداد ۲۵۳ دختر و ۲۸۶ پسر در پژوهش شرکت داشتند. برای بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه‌ی سبک پردازش هویت از پرسشنامه وایت و همکاران (ISI-6G) استفاده شد. جهت بررسی روایی پرسشنامه از دو شیوه‌ی تحلیل عاملی و روایی همگرا استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که پرسشنامه از سه عامل سبک پردازش هویت اطلاعاتی، سبک هنجاری و سبک سردرگم-اجتنابی تشکیل شده که دارای روایی مطلوبی است. همچنین برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) استفاده شد. **واژه‌های کلیدی:** ساختار عاملی، کفایت روان‌سنجی، سبک پردازش هویت.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه شیراز.

۲. دانشیار روان‌شناسی تربیتی، پژوهشکده‌ی علوم شناختی، تهران.

* نویسنده‌ی مسئول مقاله،

مقدمه

دوره‌ی بلوغ یا اوایل نوجوانی، زمان رشد سریع جسمانی و عقلانی است. اواسط نوجوانی دوره‌ی سازگاری باثبات‌تر همراه با یکپارچگی تغییرات است. اوایل نوجوانی با انتقال به مسئولیت‌ها، انتخاب‌ها و فرصت‌های بزرگسالی مشخص می‌شود. یکی از علایم اوایل نوجوانی، پیدایی اندیشه‌ورزی^۱ یا گرایش به فکر کردن درباره‌ی آنچه در ذهن فرد می‌گذرد و بررسی خویشتن است (اسلاوین^۲، ۲۰۰۶).

نوجوانان همچنین به این موضوع فکر می‌کنند که آیا دیگران مانند آنها به دنیا نگاه می‌کنند و به آنها می‌اندیشند؟ آنها از متمایز بودن خودشان از دیگران و منحصر به فرد بودنشان آگاه می‌شوند. نوجوانان در می‌یابند که دیگران نمی‌توانند آنچه را که آنها احساس و به آن فکر می‌کنند، به‌طور کامل درک کنند. این موضوع که فرد «واقعا کیست؟» در نوجوانی بر رشد شخصیت غالب می‌شود. به عقیده‌ی اریکسون^۳ در دوره‌ی نوجوانی زمینه برای نگرانی درباره‌ی هویت^۴ فرد آماده می‌شود (اسلاوین، ۲۰۰۶).

به نظر اریکسون (۱۹۶۸) رفتار بسیاری از نوجوانان را می‌توان با اصطلاح تمامیت‌گرایی^۵ توضیح داد. به این معنا که نوجوانان دنبال ارزش‌ها، باورها و روابط مطلق و تمام عیار هستند. نوجوانان، ایدئولوژی‌های ساده‌انگارانه را می‌پذیرند و بی‌چون و چرا از آنها پیروی می‌کنند. برای نمونه، ارزش‌های فرهنگ مصرف‌مواد، بزهکاری و کیش‌های مذهبی تعصب‌آمیز و افراطی و گروه‌های سیاسی را می‌پذیرند. اریکسون هشدار می‌دهد که مبادا این رفتار به‌عنوان آسیب تلقی شود، بلکه توصیه می‌کند آن را باید نگاه جدید به تجربه، در نظر گرفت. گرچه این رفتار، نتایج مخربی دارد ولی به بقای بسیاری از نوجوانان کمک می‌کند (رایکمن^۶، ۲۰۰۸).

دیدگاه اریکسون

مطابق نظریه‌ی روانی اجتماعی اریکسون (۱۹۶۸) هویت به‌منزله‌ی یک چارچوب مرجع عمل می‌کند که فرد به‌منظور تفسیر تجارب شخصی و گفتگو درباره هدف، معنا و جهت‌گیری زندگی خود از آن استفاده می‌کند. اریکسون رشد روانی-اجتماعی را به هشت مرحله تقسیم می‌کند و برای هر مرحله یک بحران معرفی می‌کند. منظور او از بحران نقطه عطفی در زندگی فرد است که توان پاسخگویی فرد در جهت مثبت یا منفی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و فرد مطابق با تقاضاهای

1. reflectivity
2. Slavin
3. Erikson
4. Identity
5. Totalism
6. Ryckman

جدید، هر مرحله از زندگی خود را کنترل می‌کند. اریکسون دوران نوجوانی را با عنوان بحران هویت^۱ معرفی می‌کند و مرحله‌ی پنجم از رشد روانی-اجتماعی که همزمان با نوجوانی است را به‌عنوان هویت در مقابل سردرگمی نقش^۲ در نظر می‌گیرد که ویژگی این مرحله جستجوی خویشتن است. او بر این باور است که نتایج موفقیت‌آمیز مراحل پیشین، زمینه را برای حل تعارض آماده می‌کند. بنابراین گرچه بذره‌های تشکیل هویت قبلا کاشته شده‌اند، اما فرد تا نوجوانی مجذوب این تکلیف نمی‌شود(برک، ۲۰۰۱).

اریکسون موضوعاتی از قبیل ادامه تحصیل و نوع شغل، وضعیت تاهل، پیشرفت تحصیلی، علائق و عادات، تصویر بدنی و خصوصیات فردی و شخصیتی را در مبحث اکتساب هویت مهم می‌داند (اشتاین برگ، ۲۰۰۲). از نظر اریکسون بحران هویت نوجوانان از آشفتگی نقش سرچشمه می‌گیرد، یعنی نوجوانان نمی‌دانند کیستند و می‌خواهند چه نوع آدمی بشوند. نوجوانی برای بسیاری از نوجوانان دوره‌ی پر فراز و نشیب خودآگاهی است که مشخصات آن هم بیداری سائق‌های جنسی و رشد سریع بدن و شک و تردید درباره‌ی گذشته و آینده است. به نظر اریکسون، ناراحت‌ترین بخش نوجوانی، بلا تکلیفی شغلی است. اگر چه نوجوانان دوست دارند خود را به یک رشته اهداف و اصول که به زندگی معنا و جهت می‌بخشد، پای‌بند شوند، ولی انتخاب رضایتبخش برای بسیاری از آنان سخت است. اریکسون می‌گوید که نوجوانان در دوره‌ی آشفتگی نوجوانی با همانندسازی افراطی با قهرمان‌ها، سعی می‌کنند تا برای خود هویتی قوی بسازند(رایکمن، ۲۰۰۸).

جیمز مارسیا^۳ (۱۹۹۱) بر اساس نظریه‌ی اریکسون، از مصاحبه‌های عمیق با نوجوانان، چهار وضعیت هویت را مشخص کرد. این وضعیت‌ها بر اساس الف) میزان تعهد^۴ جدی نوجوانان نسبت به ارزش‌های های مذهبی، سیاسی و شغل آینده، اتخاذ تصمیمات نسبتا پایدار و سرمایه‌گذاری شخصی بر روی این تصمیمات و ب) تلاش در جهت اکتشاف^۵ عقاید جدید و جستجو به‌عنوان دوره‌ای از پرسشگری، بررسی و آزمایش نقش‌ها و آرمان‌های جایگزین تعیین شده است. با در نظر گرفتن حضور یا فقدان هر یک از دو معیار تعهد و اکتشاف در دوره شکل‌گیری هویت و وضع فعلی فرد، می‌توان وضعیت هویت او را مشخص کرد که عبارت از هویت زودرس^۶، پراکندگی یا اغتشاش هویت^۷، وقفه یا تعلیق هویت^۱ و دستیابی یا کسب هویت^۲ می‌باشد.

- 1.Identity crisis
- 2.Identity versus role confusion
- 3.Marcia
- 4.Commitment
- 5.Exploration
- 6.Identity foreclosure
- 7.Identity diffusion

برزونسکی^۳ (۱۹۹۴) سبک پردازش هویت را در اشاره به راهبردها یا فرآیندهای نحوه‌ی برخورد فرد با تعارض‌های هویت استفاده کرده است. به عبارت دیگر، سبک پردازش هویت، ترجیح نسبی افراد برای به‌کارگیری شیوه‌های خاص حل مسائل هویتی و پردازش اطلاعات مربوط به خود است. به نظر برزونسکی (۱۹۹۰) سبک‌های هویت، نشان‌دهنده‌ی جهت‌گیری‌های پردازش اطلاعات هستند و نوجوان هنگام ساختن هویت خود و متعهد شدن نسبت به ارزش‌ها و باورها از آنها استفاده می‌کند. افراد با وضعیت‌های مختلف هویت، در حل مسائل شخصی و تصمیم‌گیری در راستای کسب هویت از فرآیندهای شناختی-اجتماعی متفاوتی استفاده می‌کنند. برزونسکی (۱۹۹۲) یک دیدگاه شناختی-اجتماعی را ارائه کرد که تفاوت فرآیندهایی که افراد در وضعیت‌های مختلف برای تصمیم‌گیری، گفتگو درباره‌ی موضوعات مربوط به هویت، حل مسئله و کشف اطلاعات از آن استفاده می‌کنند را روشن نمایند. این سبک‌ها برای نشان دادن فرآیندهای شناختی درگیر در مقابله و حل مسئله میان افراد در مراحل گوناگون بحران هویت طراحی شده است. مدل شناختی-اجتماعی هویت بر نظریه سازندگی مبتنی است. یعنی افراد نقش فعالی در ساختن تفکر خود نسبت اینکه چه کسی هستند را ایفا می‌کنند (برزونسکی، ۱۹۹۳). از نظر برزونسکی (۱۹۹۰) سبک‌های پردازش هویت عبارت از سبک اطلاعاتی^۴، سبک هنجاری^۵ و سبک سردرگم-اجتنابی^۶ می‌باشند.

افراد دارای این سبک، در مورد مشاهدات خود شکاک هستند و تمایل دارند که قضاوت در مورد رویدادهای اطرافشان تا زمانی که بتوانند اطلاعات را ارزیابی و پردازش کنند، را به تعویق بیندازند. این افراد جستجوگر هستند، میل به جستجوی گزینه‌های کارکردی و جانشینی برای حل مشکلات دارند و در مقابل تجارب جدید، با آغوش باز از آن استقبال می‌کنند. این افراد اطلاعات‌محور بوده، افرادی فعال، جستجوگر و ارزیابی‌کننده هستند. این اشخاص به سازه‌های ذهنی خود شک کرده و به آزمون مجدد آن می‌پردازند. افراد دارای سبک هویت اطلاعاتی، تفکر انتقادی دارند. همچنین این سبک با ویژگی‌هایی همچون مساله‌مداری، هوشیاری در تصمیم‌گیری، درون‌نگری و پیچیدگی شناختی رابطه دارد (برزونسکی، ۱۹۹۰، اسمیتس و همکاران، ۲۰۰۸).

نوجوانان با سبک هویت هنجاری، نسبت به موضوعات هویتی و تصمیم‌گیری‌ها به هم‌نواپی با انتظارات و دستوره‌های افراد مهم و گروه‌های مرجع می‌پردازند. آنها به‌طور خودکار، ارزش‌ها و عقاید

1. Identity moratorium
2. Identity achievement
3. Berzonsky
4. Informational
5. Normative
6. Diffuse-avoidant

را بدون ارزیابی آگاهانه قبول کرده و درونی می‌سازند و همچنین تحمل کمی برای مواجه شدن با موقعیت‌های جدید دارند (برزونسکی، ۱۹۹۰؛ برزونسکی و کینی^۱، ۱۹۹۵). این افراد با تعارضات هویت روبرو هستند. آنها بسیار دفاعی بوده و نیاز زیادی به ساختار دادن به زندگی دارند. این سبک با ویژگی‌هایی مانند وظیفه‌شناسی، کمک‌خواهی، ناشکیبایی در برابر ابهام و عدم تمایل به بررسی اطلاعات ناهماهنگ با ارزش‌ها و باورها ارتباط دارد (برزونسکی، ۱۹۹۰). این افراد بیشتر به تایید اجتماعی و جامعه‌پذیری رفتارها توجه داشته و ملاک خود را تایید افراد مهم و معتبر قرار می‌دهند (برزونسکی، ۱۹۹۰؛ اسمیتس و همکاران، ۲۰۰۸).

افراد با سبک سردرگم-اجتنابی، اهمال کار هستند و تا حد ممکن سعی به تاخیر انداختن موقعیت‌های تعارض‌انگیز و تصمیم‌گیری دارند. در مواقعی که امکان چنین تاخیری وجود نداشته باشد، در تصمیم‌گیری بیشتر به پیامدهای محیطی تکیه می‌کنند (برزونسکی، ۱۹۹۰، ۲۰۰۳). این افراد مسائل و مشکلات شخصی‌شان را به تعویق انداخته و تمایلی برای مواجه شدن با تعارضات ندارند و رفتار و تصمیم‌های آنها تحت تاثیر موقعیت است. این نوع سبک با خودآگاهی، هوشیاری و راهبردهای تصمیم‌گیری رابطه‌ی منفی دارد (برزونسکی، ۱۹۹۴).

برزونسکی و کوک (۲۰۰۵) نشان دادند که دانشجویان دارای سبک اطلاعاتی در مقایسه با دو سبک دیگر، در مقیاس‌های خودمختاری تحصیلی، خودبسندهی، مهارت‌های مدیریت موثر زندگی، ایجاد روابط دوستانه و اعتماد به نفس نمرات بالاتری را کسب کردند. دانشجویان دارای سبک اطلاعاتی و هنجاری در اهداف تحصیلی، واقع بینی، اهداف بلند مدت و روابط پایدار دوستی نمرات بهتری را به خود اختصاص دادند. همچنین دانشجویان دارای سبک اطلاعاتی در مقایسه با سبک سردرگم-اجتنابی، سالم‌تر بوده و از سبک زندگی بهتر برخوردارند.

ولیوراس و بوسما^۲ (۲۰۰۵) بیان کردند که افراد دارای سبک هویت اطلاعاتی و هنجاری در مقیاس‌های بهزیستی روان‌شناختی تفاوت معناداری ندارند. در مقابل شکری و همکاران (۱۳۸۶) نشان دادند که اجتناب از مواجهه با مسایل مربوط به هویت با بهزیستی روان‌شناختی رابطه‌ی منفی دارد.

رویکرد هویت اطلاعاتی با مقابله‌ی موفقیت‌آمیز با استرس و اضطراب، مقابله‌ی مسئله‌مدار و گشودگی رابطه‌ی مثبت و با هدایت شدن توسط اطرافیان، اثرات مخرب اضطراب، رابطه‌ی منفی را نشان می‌دهد. جهت‌گیری سردرگم با پیشرفت تحصیلی و عزت نفس رابطه‌ی منفی و با فاصله‌ی عاطفی، اثرات مخرب اضطراب و جهت‌دهی توسط دیگران، مشکلات مواد مخدر و الکل، اختلال

1.Kinney

2.Vleioras & Bosma

خوردن و سلوک رابطه‌ی مثبت را نشان می‌دهد (نورمی و همکاران، ۱۹۹۷؛ برزونسکی، ۱۹۹۰، ۲۰۰۲، ۲۰۰۳).

رابطه‌ی بین سبک اطلاعاتی و هنجاری با مقیاس بهزیستی روانشناختی رابطه‌ی مثبت و معنادار؛ بین سبک سردرگم-اجتنابی با مقیاس تسلط محیطی، رشد فردی و هدف زندگی، رابطه‌ی منفی و معنادار وجود دارد (شکری و همکاران، ۱۳۸۶). افراد دارای سبک سردرگم-اجتنابی نمرات پایین‌تری در خوش‌بینی و باورهای خودکارآمدی و در نگرش‌های بزهکارانه و ناامیدی نمرات بالاتری نسبت به سبک اطلاعاتی و هنجاری دریافت کردند (فیلیپس و پیتمن^۱، ۲۰۰۷).

در زمینه‌ی ارتباط سبک پردازش هویت با سبک تفکر، جوکار (۱۳۸۵) نشان داد که سبک تفکر قانون‌گذار با سبک اطلاعاتی، سبک تفکر قضاوتی با هر سه نوع سبک هویت و سبک تفکر اجرایی با سبک‌های اطلاعاتی و هنجاری ارتباط معنادار دارد.

برزونسکی و کوک^۲ (۲۰۰۵) ارتباط معناداری را بین سبک هویت اطلاعاتی و عملکرد تحصیلی خوب، مهارت‌های اجتماعی کارآمد و سطوح بالای خود-رهبری یافتند. درحالی‌که افراد دارای سبک هویت اجتنابی در مورد ابعاد ذکر شده، به‌طور نسبی بی‌بهره بودند. افراد دارای سبک هویت هنجاری نیز دارای جهت‌گیری علمی روشنی بودند، اما به‌طور معناداری از تحمل کمتر و خودرهبری علمی و عاطفی کمتری نسبت به آزمودنی‌های دارای سبک هویت اطلاعاتی برخوردار بودند.

دخترها نمرات بالاتری را در استفاده از سبک اطلاعاتی نسبت پسران نشان دادند. ولی در ارتباط با سبک هنجاری و سبک هویت سردرگم-اجتنابی تفاوت معناداری بین دو جنس مشاهده نشد (حجازی و فرتاش، ۱۳۸۵). فولادچنگ، شیخ الاسلامی و صفری (۱۳۸۹) نشان دادند که میانگین نمره‌ی دخترها در سبک هویت اطلاعاتی بیشتر از نمره‌ی پسرها است؛ این تفاوت از لحاظ آماری معنادار می‌باشد و بین میانگین نمره‌ی دخترها و پسرها در سبک‌های هنجاری و سردرگم-اجتنابی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

برزونسکی (۱۹۹۲) و کوک (۲۰۰۰) نیز نشان دادند که زنان به‌صورت معناداری نسبت به مردان نمرات بالاتری را در سبک هویت اطلاعاتی کسب می‌کنند.

روش

جامعه‌ی آماری، شیوه‌ی نمونه‌گیری: جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل دانش‌آموزان مقطع متوسطه‌ی شهر شیراز می‌باشد. نمونه‌ی این تحقیق ۵۳۹ نفر از دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر

1. Phillips & Pittman
2. Kuk

شیراز(۲۸۶ دختر و ۲۵۳ پسر) بود که با استفاده از شیوه‌ی نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند.

آزمودنی‌ها از نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز، به این صورت انتخاب شدند که از هر ناحیه دو آموزشگاه پسرانه و دو آموزشگاه دخترانه و سپس از هر دبیرستان، دو کلاس از پایه‌های اول، دوم و سوم به تصادف انتخاب شدند و تمامی دانش‌آموزان کلاس مورد سنجش قرار گرفتند. جدول ۱ فراوانی آزمودنی‌های چهار ناحیه به تفکیک جنسیت را نمایش می‌دهد.

جدول ۱- فراوانی آزمودنی‌ها به تفکیک ناحیه‌ی آموزشی و جنسیت دانش‌آموزان

کل	نواحی آموزش و پرورش شیراز				جنسیت
	۴	۳	۲	۱	
۲۵۳	۷۷	۶۹	۷۳	۶۷	دختر
۲۸۶	۶۹	۵۳	۶۹	۶۲	پسر
۵۳۹	۱۴۶	۱۲۲	۱۴۲	۱۲۹	کل

دامنه‌ی سنی دانش‌آموزان بین ۱۴ تا ۱۸ سال قرار داشت که در پایه‌های اول، دوم و سوم رشته‌های تجربی، انسانی و ریاضی مشغول به تحصیل بودند. فراوانی آزمودنی‌ها در پایه‌ی اول متوسطه ۱۷۲ نفر، پایه‌ی دوم ۲۵۰ نفر و پایه‌ی سوم ۱۱۷ نفر می‌باشد. تعداد دانش‌آموزان کلاس اول عمومی ۱۷۲ نفر، رشته علوم انسانی ۱۴۹ نفر، رشته علوم تجربی ۶۵ نفر و رشته ریاضی فیزیک ۱۵۳ می‌باشند.

ابزار اندازه‌گیری

در پژوهش حاضر از فرم ۳۰ سوالی پرسشنامه‌ی سبک‌های هویت ISI-6G ساخته‌ی وایت و همکاران(۱۹۹۸) استفاده شد. این پرسشنامه برگرفته از مدل برزونسکی(۱۹۹۲) است و دارای سه مولفه‌ی سبک پردازش هویت می‌باشد(لازم به یادآوری است که پرسشنامه‌ی اصلی دارای ۴۰ سوال است که ۱۰ سوال آن مربوط به تعهد هویت می‌باشد که یک سبک پردازش هویتی محسوب نمی‌شود و به همین دلیل در پژوهش حاضر از آن صرف‌نظر شده است). زیرمقیاس‌های پرسشنامه عبارت از سبک اطلاعاتی(۱۱ سؤال)، سبک هنجاری(۹ سؤال) و سبک سردرگم-اجتنابی(۱۰ سؤال) بوده که در جدول ۲ تعداد سوالات سبک‌های هویت نشان داده شده است. در مقابل هر گویه یک طیف ۵ گزینه‌ای مقیاس لیکرت قرار دارد و از گزینه‌ی نمره‌ی ۱ (کاملاً مخالفم) تا نمره‌ی ۵ (کاملاً موافقم) را شامل می‌شود.

برزونسکی(۱۹۹۲) آلفای کرونباخ را برای سبک اطلاعاتی ۰/۶۲، سبک هنجاری ۰/۶۶ و سبک سردرگم-اجتنابی ۰/۷۳ گزارش کرد. وایت و همکاران(۱۹۹۸) برای نسخه‌ی تجدیدنظر شده‌ی پرسشنامه‌ی سبک هویت، آلفای کرونباخ ۰/۵۹، ۰/۶۴ و ۰/۷۸ را برای سبک‌های اطلاعاتی،

هنجاری و سردرگم^۱ اجتنابی گزارش کردند. کروسیتی و همکاران^۱ (۲۰۰۸) ضرایب ۰/۶۴، ۰/۵۸ و ۰/۷۵ را برای سبک‌های اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم-اجتنابی به دست آوردند. اسمیتس و همکاران (۲۰۰۸) ضریب آلفا را برای سبک اطلاعاتی ۰/۶۹، هنجاری ۰/۵۲ و سردرگم-اجتنابی ۰/۶۸ گزارش کردند.

در ایران نیز حجازی و فرتاش (۱۳۸۵) ضریب ۰/۶۸ برای سبک اطلاعاتی، ۰/۶۵ برای سبک هنجاری و ۰/۶۸ را برای سبک سردرگم-اجتنابی به دست آوردند. فولادچنگ، شیخ‌الاسلامی و صفری (۱۳۸۹) آلفای کرونباخ را برای سبک‌های اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم-اجتنابی به ترتیب ۰/۶۳، ۰/۵۰ و ۰/۶۴ به دست آوردند. همچنین فولادچنگ، شیخ‌الاسلامی و صفری (۱۳۸۹) نیز روایی مطلوبی را جهت پرسشنامه‌ی سبک پردازش هویت گزارش کرده‌اند.

خدایی، شگری، کروسیتی و گراوند (۱۳۸۸) نشان دادند که سبک هویت اطلاعاتی با سبک هنجاری رابطه‌ی مثبت و معنادار و با سبک سردرگم-اجتنابی رابطه‌ی منفی و معنادار دارد. همچنین رابطه‌ی سبک هویت سردرگم-اجتنابی با هنجاری نیز منفی و معنادار است. آنها ضرایب آلفای کرونباخ بین ۰/۵۲ تا ۰/۷۲ را برای سبک‌های مختلف گزارش کردند.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر، جهت بررسی روایی پرسشنامه‌ی سبک پردازش هویت از طریق تحلیل عاملی و روایی همگرا مورد بررسی قرار گرفت.

الف) **روش تحلیل عاملی:** نخست جهت بررسی کفایت نمونه‌گیری و ماتریس همبستگی از آزمون کیزر، میر و الکین^۲ (KMO) و آزمون بارتلت^۳ استفاده شد که نتایج نشان داد نسبت KMO برابر با ۰/۷۰ و مقدار آزمون بارتلت جهت کفایت نمونه‌گیری برابر با ۱۰۷۶ بوده و در سطح $P < ۰/۰۰۰۱$ معنادار می‌باشد. برای بررسی تحلیل عاملی پرسشنامه‌ی سبک پردازش هویت از روش تحلیل عاملی اکتشافی به شیوه‌ی مولفه‌های اصلی و ملاک ارزش ویژه^۴ بالاتر از یک، نمودار اسکری^۵ و چرخش واریماکس^۶ استفاده شد و بر اساس این ملاک‌ها و حداقل بار عاملی ۰/۳۰ نتایج تحلیل عاملی به روش مولفه‌های اصلی، وجود ۳ عامل (سبک اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم-اجتنابی) در گویه‌ها را تایید نمود که این سه عامل تقریباً ۲۴٪ واریانس را تبیین می‌کند.

1. Crocetti
2. Kaiser, Meyer, Olkin
3. Bartlett Test
4. Eigen value
5. Scree Test
6. Varimax

عامل اول (سبک اطلاعاتی) با ارزش ویژه‌ی ۳/۲۱ پس از چرخش به تنهایی ۱۰/۷۲٪ واریانس را تبیین کرد. عامل دوم با ارزش ویژه‌ی ۲/۰۳ (سبک هنجاری)، ۶/۷۶٪ درصد واریانس و عامل سوم، سبک سردرگم-اجتنابی با مقدار ویژه‌ی ۱/۷۰ توانست ۵/۶۷٪ درصد واریانس را تبیین نماید. از مجموع گویه‌ها، ۶ گویه به‌دلیل پایین بودن بار عاملی و یا تداخل گویه‌ها در چند عامل حذف شدند (۲،۴،۱۷،۲۲،۲۳،۳۰). در نهایت ۲۴ گویه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند که جدول ۳ نتایج تحلیل عوامل پرسشنامه سبک‌های هویت را نشان می‌دهد.

جدول ۲- سوالات مربوط به مولفه‌های سبک پردازش هویت

سؤالات	مقیاس
۲۸-۲۷-۲۴-۲۱-۱۷-۱۶-۱۱-۹-۵-۴-۱	اطلاعاتی
۳۰-۲۵-۲۳-۱۹-۱۴-۱۳-۱۲-۷-۳	هنجاری
۲۹-۲۶-۲۲-۲۰-۱۸-۱۵-۱۰-۸-۶-۲	سردرگم-اجتنابی

جدول ۳- نتایج تحلیل عوامل پرسشنامه‌ی سبک‌های هویت

گویه‌ها	سؤالات	اطلاعاتی	هنجاری	سردرگم-اجتنابی
۲۴	وقتی تصمیمی می‌گیرم، وقت زیادی را صرف فکر کردن راجع به انتخاب‌هایم می‌کنم.	۰/۶۶		
۱۶	وقتی مشکلی دارم، زمان زیادی را صرف فکر کردن راجع به آن می‌-	۰/۵۴		

			کنم تا آن را بفهمم.	
		۰/۵۱	وقت زیادی را صرف فکر کردن راجع به این مسئله می‌کنم که با زندگی چه باید بکنم.	۱
		۰/۵۱	وقت زیادی را صرف صحبت با دیگران می‌کنم تا مجموعه‌ای از باورها که به درد من می‌خورد را کسب کنم.	۱۱
		۰/۴۹	وقتی می‌خواهم در زندگی تصمیم مهمی بگیرم، دوست دارم تا آنجا که امکان دارد راجع به آن بیشتر بدانم.	۲۸
		۰/۴۷	وقتی با کسی راجع به موضوعی صحبت می‌کنم، سعی دارم ببینم نقطه نظر او چیست؟	۵
		۰/۳۳	وقت زیادی را صرف مطالعه یا بحث پیرامون مسائل سیاسی می‌کنم.	۹
		۰/۳۱	سعی می‌کنم از مشکلاتی که در من ایجاد ترس یا فشار می‌کنند، پرهیز نمایم.	۲۹
		۰/۳۲	مسائل و مشکلات من می‌تواند موضوع جالبی برای بحث باشد.	۲۱
	۰/۶۱		وقتی که کوچک تر هم بودم، می‌دانستم چه می‌خواهم بشوم.	۱۳
	۰/۴۸		به جای اینکه انسان، پذیرای ایده‌های متفاوت باشد، بهتر است که مجموعه‌ای ثابت از باورها را داشته باشد.	۱۴
	۰/۴۵		هیچگاه به‌طور جدی به باورهای مذهبی‌ام، شک نکرده‌ام.	۱۲
	۰/۴۵		من به گونه‌ای پرورش یافته‌ام که بدانم برای چه چیزهایی باید تلاش کنم.	۷
	۰/۴۵		رفتارها و شیوه فعلی زندگیم، ناشی از ارزش‌هایی است که با آنها بزرگ شده‌ام.	۳
	۰/۴۴		دوست دارم در برخورد با مشکلات، خودم از شیوه‌های والدینم در برخورد با مسائل استفاده کنم.	۲۵
	۰/۴۴		بهتر است آدم یک مجموعه از ارزش‌ها را باور داشته باشد تا اینکه بخواهد گزینه‌های مختلف ارزشی را بررسی کند.	۱۹
	۰/۶۴		اگر راجع به مشکلاتم نگران نباشم، معمولاً خودشان حل می‌شوند.	۸
	۰/۵۸		وقتی مشکل بالقوه‌ای را نادیده می‌گیرم، معمولاً خودش حل می‌شود.	۲۶
	۰/۴۹		من نگران ارزش‌هایی که در آینده به‌وجود خواهند آمد، نیستم و راجع به هر چیزی وقتی اتفاق بیفتد، تصمیم می‌گیرم.	۶
	۰/۴۹		الان راجع به آینده فکر نمی‌کنم، چون هنوز فاصله‌ی زیادی با آن دارم.	۱۰
	۰/۴۸		زندگی را زیاد جدی نمی‌گیرم و فقط سعی می‌کنم که از آن لذت ببرم.	۱۸
	۰/۴۵		تا وقتی که توان کافی نداشته باشم، سعی نمی‌کنم راجع به مشکلات	۲۰

			فکر کنم یا آنها را حل نمایم.
۰/۴۱			۱۵ وقتی مجبور باشم تصمیمی بگیرم، تا آنجا که امکان دارد، آن را به تاخیر می‌اندازم تا ببینم چه اتفاقی می‌افتد.
۰/۳۵			۲۷ دوست دارم آن طور که خودم می‌خواهم، راجع به مسائل فکر کنم و با آنها برخورد نمایم.
۱/۷۰	۲/۰۳	۳/۲۱	ارزش ویژه
۵/۶۷	۶/۷۶	۱۰/۷۲	درصد تبیین واریانس
۲۳/۱۴	۱۷/۴۹	۱۰/۷۲	درصد کل

جهت بررسی روایی واگرا از شیوه‌ی همبستگی بین زیرمقیاس پرسشنامه‌ی سبک پردازش هویت استفاده شد، نتایج ضریب همبستگی در جدول ۴ نشان داده شده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود، سبک اطلاعاتی با سبک هنجاری رابطه‌ی مثبت و با سبک سردرگم-اجتنابی رابطه‌ی منفی دارد که در سطح $P < 0/01$ معنادار می‌باشد. سبک هنجاری نیز با سبک سردرگم-اجتنابی رابطه‌ی معکوس دارد.

جدول ۴- ماتریس همبستگی زیرمقیاس‌های پرسشنامه‌ی سبک پردازش هویت

سبک سردرگم-اجتنابی	سبک هنجاری	سبک اطلاعاتی		
		۱	سبک اطلاعاتی	۱
	۱	۰/۲۲**	سبک هنجاری	۲
۱	-۰/۰۲	-۰/۲۰**	سردرگم-اجتنابی	۳

** سطح معناداری $P < 0/01$

برای تعیین پایایی پرسشنامه سبک پردازش هویت از روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) استفاده شد و ضرایب برای سبک‌های اطلاعاتی، هنجاری، سردرگم-اجتنابی به ترتیب برابر با ۰/۵۴، ۰/۵۰، ۰/۵۵ به دست آمد. ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه‌ی سبک پردازش هویت ۰/۵۴ محاسبه شد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به منظور بررسی کفایت ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه‌ی سبک پردازش هویت انجام شد و نتایج به دست آمده نشان داد که پرسشنامه‌ی سبک پردازش هویت دارای ساختار عاملی مشابه با یافته‌های نظری و تجربی برزونسکی (۱۹۹۲)؛ برزونسکی و کوک (۲۰۰۵) می‌باشد. در راستای مبنای نظری این پرسشنامه شامل سه نوع سبک مختلف پردازش هویت بنام‌های سبک پردازش اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم-اجتنابی می‌باشد. یافته‌های این پژوهش به وضوح روایی سازه‌ی این پرسشنامه را مورد تایید قرار می‌دهد. هماهنگی ساختار عاملی این پرسشنامه با ساختار نظری پرسشنامه مهم‌ترین شاخص در تایید روایی سازه برای این پرسشنامه به شمار می‌آید.

همچنین، همانطور که در بسیاری از پژوهش‌ها اشاره شده است (سامانی، ۱۳۹۰)، همبستگی ضعیف و یا عدم همبستگی مابین عوامل استخراج شده در یک مقیاس نشانگر روایی واگرا برای آن مقیاس به‌شمار می‌آید. در این پژوهش نیز همبستگی ضعیف و منفی مابین سبک‌های مختلف پردازش هویت نشانگر روایی واگرایی خرده‌مقیاس‌های این پرسشنامه می‌باشد. این ضرایب حاکی از استقلال کافی سازه‌های استخراج شده از یکدیگر می‌باشد. به عبارت دیگر، عدم وجود رابطه‌ی معنادار مابین عوامل استخراج شده حاکی از آن است که پرسشنامه‌ی سبک پردازش هویت قادر به ارزیابی سه نوع مختلف سبک پردازش هویت در گروه دانش‌آموزان دبیرستانی می‌باشد.

درخصوص ضریب آلفا متوسط برای سبک‌های مختلف پردازش هویت، در این نیز شاید بتوان عامل اصلی را تنوع سوالات در هر سبک عنوان نمود. به‌منظور بررسی دقیق‌تر پایایی سبک‌های مختلف پردازش هویت در این پرسشنامه می‌توان توصیه به استفاده از روش‌های دیگری همانند روش محاسبه‌ی پایایی به شیوه‌ی بازآزمایی با فاصله زمانی نمود. همچنین توصیه می‌گردد که محققان در پژوهش‌های آتی به بررسی شاخص روایی همگرا برای این پرسشنامه بپردازند.

در مجموع توصیه می‌گردد که در حال حاضر از این پرسشنامه تنها درخصوص انجام فعالیت‌های پژوهشی استفاده گردد و برای استفاده‌های تشخیصی توصیه می‌گردد تا محققان با احتیاط بیشتری اقدام نمایند. به‌منظور توسعه‌ی قابلیت کاربرد این پرسشنامه در حوزه‌های تشخیصی، انجام مطالعات دیگر برای بررسی شاخص‌های روان‌سنجی دیگر این مقیاس ضروری به‌نظر می‌آید. با توجه به هماهنگی یافته‌های این پژوهش با یافته‌های برزونسکی (۱۹۹۲ و ۲۰۰۴)، برزونسکی و کوک (۲۰۰۰ و ۲۰۰۵)، خدایی، شکری، کروسیتی و گراوند (۱۳۸۸) و کروسیتی و همکاران (۲۰۰۸) درخصوص روایی سازه و کفایت ساختاری پرسشنامه‌ی سبک‌های پردازش هویت اجرای پژوهش‌های جدید در توسعه‌ی بررسی دقیق‌تر کفایت شاخص‌های روان‌سنجی لازم است مورد عنایت قرار گیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

منابع

- اسلاوین، رابرت (۲۰۰۶). روانشناسی تربیتی: نظریه و کاربرد، ترجمه ی یحیی سید محمدی، تهران: نشر روان.
برک، لورا ای (۲۰۰۱). روانشناسی رشد. ترجمه ی یحیی سید محمدی. تهران: انتشارات ارسباران.

- جوکار، بهرام (۱۳۸۵). رابطه کنش سبک‌های تفکر و سبک‌های هویت. فصلنامه علمی- پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۳۸۵.
- حجازی، الهه و فرناش، سهیلا (۱۳۸۵). تفاوت‌های جنسیتی در سبک‌های هویت، تعهد هویت و کیفیت دوستی. فصلنامه پژوهش زنان. دوره ۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۵، صص ۷۶-۶۱.
- خدایی، علی؛ شکری، امید؛ کروسیتی، الیزابتا و گراوند، فریبرز (۱۳۸۸). ساختار عاملی و ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی پرسشنامه سبک هویت. فصلنامه تازه‌های شناختی. سال ۱۱، شماره ۱، صص ۴۸-۴۰.
- رایکمن، ریچارد (۲۰۰۸). نظریه‌های شخصیت. ترجمه‌ی مهرداد فیروز بخت، تهران: نشر ارسباران.
- سامانی، سیامک. (۱۳۹۰). ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی فرم کودکان پرسشنامه والدگری آلاباما. مجله روشها و مدل‌های روان‌شناختی، ۵.
- شکری، امید؛ تاجیک، عزیزا...؛ دانشور پور، زهره؛ غنایی، زیبا و دستجردی، رضا (۱۳۸۶). تفاوت‌های فردی در سبک‌های هویت و بهزیستی روان‌شناختی: نقش تعهد هویت. مجله‌ی تازه‌های علوم شناختی، سال ۹، شماره ۲، صص ۴۶-۳۳.
- فولادچنگ، محبوبه؛ شیخ‌الاسلامی، راضیه و صفری، هاجر (۱۳۸۹). بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی ابعاد فرزندپروری در سبک‌های پرورش هویت نوجوانان. مجله روانشناسی. شماره ۵۳، صص ۳-.
- Berzonsky, M. D. (1990). Self-construction over the life span: A process perspective on identity formation. *Advances in Personal Construct Psychology*, 1, 155° 186.
- Berzonsky, M. D. (1992). Identity style and coping strategies. *Journal of Personality*, 60, 771-778.
- Berzonsky, M. D. (1993). A constructivist view of identity development: People as post-positivist self-theorists. *Discussions on ego identity*, (pp. 169° 183).
- Berzonsky, M. D. (1994b). Self-identity: The relationship between process and content. *Journal of Research Personality*, 28, 453° 460.
- Berzonsky, M. D. (2002). Identity processing styles, self construction, and personal epistemic assumptions: A social° cognitive perspective. Paper presented at the workshop Social Cognition in Adolescence: Its Development al Significance , Groningen
- Berzonsky, M. D. (2003). The structure of identity: Commentary on Jane Kroger s view of identity status transition. *An International Journal of Theory and Research*, 3 (3), 231-345.
- Berzonsky, M. D. (2004). Identity Style, Parental Authority, and Identity Commitment. *Journal of Youth and Adolescence*, Vol. 33, No. 3, pp. 213° 220
- Berzonsky, M. D., & Kinney, A. (1995). Identity style need for cognitive closure. Paper presented at the Society for research on identity formation. Dog Island, Fl.
- Berzonsky, M. D., & Kuk, L. S. (2000). Identity status, identity processing style, and the transition to university. *Journal of Adolescent Research*, 15, 81-98.
- Berzonskey, M. D. & Kuk, L. (2005). Identity style, psychosocial maturity, and academic performance. *Personality and Individual Differences*, 39, 235-247.
- Crocetti, E., Rubini, M., Berzonsky, M. D., & Meeus, W. (2008). Brief report: The identity style inventory evaluation in Italian adolescents and college students. *Journal of Adolescence*, 32, 425-433.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: youth and crisis*, New York: Norton.

- Marcia, J. E. (1991). Identity and self-development. In R. M. Lerner, A. C. Petersen, & E. J. Brooks-Gunn (Eds.), *Encyclopedia of Adolescence*. Vol. 1, 527-531.
- Nurmi, J., Berzonsky, M. D., Tammi, K., & Kinny, A. (1997). Identity processing orientation, cognitive and behavioral strategies, and well-being. *International Journal of Behavioral Development*, 21, 555-570.
- Phillips, T. M., & Pittman, J. F. (2007). Adolescent psychological well-being by identity style. *Journal of Adolescence*, 30, 1021-1034.
- Smits, I., Soenens, B., Luyckx, K., Duriez, B., Berzonsky, M., & Goossens, L. (2008). Perceived parenting dimensions and identity styles: Exploring the socialization of adolescents, processing of identity ° relevant information. *Journal of Adolescence*, 31, 151-164.
- Steineberg, L. D. (2002). *Adolescence* (Sixth ed). New York: Mc Graw-Hill.
- Vleioras, G., & Bosma, H. (2005). Are identity styles important for psychological well-being? *Journal of Adolescence*, 28, 397-409.
- White, J. M., Wampler, R., & Winn, K. I. (1998). The identity style inventory: A revision with sixth grade reading level (ISI-6G). *Journal of Adolescent Research*, 13, 223-245.

